

Rokoková kamna

Tvorba rokokových kamen nepředstavovala zlom v užívaných technologiích, avšak z výtvarného hlediska znamenala změnu formy architektury i výzdoby. Ve vrcholném a pozdním baroku se plochy i linie kamen rozvlnily, proměnil se půdorys kamen, a jejich tvar symetrický i asymetrický začal připomínat jehlan či pyramidu.

Základna rokokových kamen má podobu obdélníka s konvexně-konkávně prohnutými delšími stranami a vybranými rohy. Kamna jsou dvou nebo tříetážová. Spodní část bývá osazena na dřevěné nebo kovové desce či rámu s dřevěnými nebo kovovými nohami. Sokl je rámován profilovanou římsou a na okrajích doplněn volutami. Povrch rokokových kamen oproti košatosti výzdobných motivů baroka dospěl k zjednodušení a odlehčení výzdoby. V tomto srovnání s barokními rozměry působí rokoková kamna jemněji. Celá plocha kamen bývá pokryta rokokovou ornamentikou, hřebínkovitými a rokajovými ornamenty doplněnými nikami, festony, girlandami, mušlemi, konchami, volutami či drobnými květy. V čele vrchního dílu může být umístěn hlavní reliéf ve složitě barokní kartuši. Římsy jsou tvarově bohatší, horní římsa bývá ornamentálně zakřivena. Kamna završuje dekorativní nástavec hruškovitého tvaru s proloženým otvorem v podobě kasulového okna, symetrickou či asymetrickou vázou, postavou putti s ptákem (labutí) apod. Výjimečně mohou mít kamna v nástavci tvar dvou do spirály spletených delfínů, ale i postavy Turka či ženy v klobouku s širokou sukni a podobně. Během 18. století roste oblíbenost modrobílých kachlových kamen zdobených barvami vysokého žáru. Vyobrazení namalovaná těmito barvami na bílém podkladu jednotlivých kachlů byla buď ornamentálního, vegetativního, nebo figurálního námětu. Dekor na celé ploše kamen na sebe navazoval. Byly vybírány náměty náboženské, mytologické, ornamentální (vázy s květinami, girlandy), nebo figurální výjevy zarámované v nikách a architektuře.

Kamna byla vyráběna většinou technikou bednění. Kachle byly tvořeny pomocí dřevěné konstrukce, která odpovídala požadovanému tvaru kamen. Na této speciálně vytvořené konstrukci se kamna pomocí hliněných plátů vymodelovala do požadovaného tvaru s ozdobnými profily a reliéfy. Po sestavení celé „architektury“ kamen a zavaznutí vymodelovaných plátů hlíny „na kůži“ se celek rozřezal na jednotlivé části a díly se vypálily. Vysoký plastický reliéf nalepený na povrch kamen mohl být vytlačen ze samostatné formy nebo vymodelován z ruky. Po převozu byly kachle na místě znovu sestaveny a mezery vyspárovány, aby působily jednotlým dojmem. Kvůli stabilitě k sobě byly uvnitř přichyceny kovovými svorkami či táhly. Rokoková kamna byla přisazena ke stěně a vytápěna z přilehlé prostory.

Pro barevnost byly nejčastěji používány krycí, olovnato-cínčitá glazury. Základní stěp byl překrýván nástřepím či glazurou, a to většinou poléváním. Nepravidelné stopy tahu štětcem barvítek pod glazurou mohly pod transparentní glazurou působit dekorativně. Nejčastějšími barvami kamen jsou v této době bílá, šedá, krémová, poté tmavě hnědá, černá – manganová, modrá i zelená. Plastické detaily kamen jsou v případě některých luxusních kamen zvýrazněny zlacením, a to technikou zlacení za studena na poliment, nebo malbou majolikovými barvami do syrové glazury, např. modře, červeně. Majolikovým způsobem, buď celou škálou barev, nebo jen modře – kobaltem – byly malovány i ucelené výjevy. Byl používán i opačný princip, kdy se na základní plochu nanášela tmavší barva a plastické ornamenty zůstávaly světlé (tmavozelená, růžovohnědá a podobně).

Modrozelená rokoková kamna zdobená bílými rokajovými a květinovými motivy a kartušemi a vázou na vrcholu, na kamenných nohách a soklu, 1720–1780, SZ Hluboká

Černá rokoková kamna z poloviny 18. století zdobená rokaji, rokajovými kartušemi, květinovými a mušlovými motivy, v roce 1931 byla postavena na žádost kněžny v kruhovém salonu na zámku Hluboká. Kamna pocházela z augustiniánského kláštera v Borovanech, SZ Hluboká

Bílá kamna s nikou a zlacenými detaily, 1726, SHZ Český Krumlov

Rokoková asymetrická kamna zdobená hřebínkovým rokajem, SZ Jindřichův Hradec

Postup při výrobě rokokového kachle malovaného kobaltem, malba kobaltem do syrové glazury podle vzoru (vlevo), malovaný vzorek po vypálu (vpravo)

Luxusní bílá kamna zdobená zlacenými reliéfy s alegorickými výjevy, vyrobená vídeňským kamnářem do ložnice kněžny Eleonory Amálie ze Schwarzenbergu, 1726, SHZ Český Krumlov